

Nr 860

Av herr **Hansson** i Skegrie m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.

(Lika lydande med motion nr 733 i Första kammaren)

Statsmakternas beslut om reglering av priserna på jordbruksprodukter har sedan omkring 20 år föregåtts av överläggningar (»förhandlingar») mellan å ena sidan den myndighet som under Kungl. Maj:t handhar prisregleringsverksamheten (fr. o. m. 1950 statens jordbruksnämnd) och å andra sidan företrädare för jordbrukets två huvudorganisationer i en gemensam jordbrukets förhandlingsdelegation. Enligt den praxis som mycket snart utbildade sig har under årens lopp resultatet av dessa överläggningar (»jordbruksavtalen») i sin helhet, utan ändring i sak, godtagits av regering och riksdag. Utan tvivel har detta skett främst med hänsyn till att förhandlingsresultaten betraktats som ett »förhandlingspaket», tillkommet efter ofta hårda och långvariga överläggningar mellan parterna, som därvid sammanjämkat sina ståndpunkter och gjort ömsesidiga eftergifter i förhållande till ursprungsbuden.

Sedan 1962, då rådet inom jordbruksnämnden ersattes med konsumentdelegationen, har konsumentintresset haft ett ökat inflytande vid överläggningarna mellan nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation. Motiven för att regeringen icke utan trängande skäl bör frånga uppnådda förhandlingsresultat har därigenom ytterligare förstärkts. Det borde därför vara endast tekniska och formella ändringar som skulle kunna komma i fråga vid prövningen av ett enhälligt förhandlingsresultat. I detta hänseende måste full parallellitet anses föreligga mellan »jordbruksavtalen» och löneavtalen för statens tjänstemän.

I den föreliggande propositionen nr 95 angående regleringen av priserna på vissa jordbruksprodukter m. m. har föredragande departementschefen inledningsvis uttalat, att han funnit att jordbruksnämndens förslag i allt väsentligt bör kunna godtas som grund för en provisorisk prisreglering under regleringsåret den 1 september 1965—den 31 augusti 1966. Såsom vi närmare redovisar i det följande förekommer emellertid i propositionen på betydelsefulla punkter dels några uppenbara avvikelser från den mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation träffade och av

konsumentdelegationen godkända överenskommelsen, dels några uttalanden som möjligen innebär ett frångående av vad som åsyftats med densamma. Vi finner det beklagligt, att departementschefen sålunda tycks vilja bryta den praxis i fråga om jordbruksavtalen som hittills tillämpats.

Det förslag till utformning av prisregleringen under 1965/66 som framlagts av jordbruksnämnden följer i alla delar den överenskommelse som träffats i ämnet med tillstyrkan av nämndens konsumentdelegation. Jordbruksnämndens förslag innebär i huvudsak att sexårsavtalets reglerings-system skall få fortsatt giltighet, bortsett främst från att inkomstregeln ersätts med ett inflationsskydd. I överenskommelsen och förslaget har naturligt nog icke alla frågor sammanhängande med prisregleringen upptagits utan endast de som i nuvarande läge ansetts påkalla särskild uppmärksamhet. Det har direkt angetts i jordbruksnämndens framställning, att där ej annat sagts gällande bestämmelser skall äga giltighet även år 1965/66. Överläggningarna har gällt utformningen av ett prisregleringsprovisorium för ett år, icke en omprövning av jordbruksprisregleringen i dess helhet.

Departementschefen anför att de ekonomiska verkningarna för jordbrukarna och konsumenterna av överenskommelsen endast kan grovt uppskattas. Enligt de uppskattningar som redovisas i propositionen skulle överenskommelsen innebära att jordbruket under 1965/66 komme att — bortsett från inverkan av eventuella utlösningar av treprocentregeln — tillföras ungefär 110 milj. kr. i merintäkter. Uppenbarligen avser departementschefen härmed den ökning av jordbrukarinkomsterna som överenskommelsen kan komma att medföra, då ju som nyss nämnts vid beräkningarna bortsetts från kompensation för kostnadsökningar genom treprocentregeln. Det bör i detta sammanhang framhållas, att avtalet sannolikt ej kommer att tillföra jordbruket någon »merintäkt» i den bemärkelsen att jordbrukets reella inkomster kommer att öka. Inflationsskyddet liksom treprocentregeln avser endast att kompensera jordbruket för verkningarna av den inflationistiska prisutvecklingen i samhället och därmed göra det möjligt för jordbrukarna att behålla sin nuvarande inkomststandard.

Såvitt framgår av propositionen är beräkningarna icke blott, såsom departementschefen själv medgett, grova uppskattningar utan även missvisande och medför en klar övervärdering av det sannolika resultatet för jordbrukets del.

Sålunda uppges att den justering av prisgränserna som skall göras den 1 mars 1966 med hänsynstagande till »upplupen kostnadsindex» kommer att tillföra jordbruket 30 milj. kr. under 1965/66. Det bör påpekas att det, för att en prisgränshöjning av förutsatt storlek skulle öka jordbrukets intäkter med angivna 30 milj. kr., måste förutsättas att priserna på jordbruksprodukterna kommer att ligga invid prisgränserna. En sådan situation har ännu aldrig förekommit och är över huvud ytterst otrolig. Den vanligaste situationen är i stället den, att partipriserna på de jordbruksprodukter som

på kort sikt prismässigt kan påverkas av ändrade prisgränser ligger långt ifrån någon av prisgränserna. Priserna på flera produkter, såsom vete, råg, grädde etc., kommer dessutom under 1965/66 ej att under några förhållanden kunna påverkas genom den av kostnadsindex föranledda prisgränshöjningen i mars 1966. Att på sätt som skett i propositionen ange effekten av berörda prisgränsändringar ger därför inte en riktig bild av situationen.

Det förefaller vidare orealistiskt att, såsom skett i propositionen, ange att de höjningar av prisgränserna på nöt- och hästkött som enligt överenskommelsen sker den 1 september i år kommer att tillföra jordbruket sammanlagt 24,5 milj. kr. 1965/66. För att ifrågavarande prisgränsjusteringar skall ge jordbruket denna inkomstökning måste det förutsättas att priserna kommer att ligga invid prisgränserna under hela året, något som är ytterst osannolikt. Även i detta fall är framställningen missvisande i propositionen, detta så mycket mera som konsekvensen hade bjudit att man även sökt värdera effekten av överenskomna sänkningar av prisgränserna på vissa varuslag.

Såvitt kan bedömas av framställningen i propositionen har departementschefen i det förut angivna 110 milj. kr.-beloppet inkluderat de 17 milj. kr. som tillförs jordbruket genom att medel för sockerregleringen läggs utanför den s. k. normalramen på 160 milj. kr. för de införselavgifter som skall tillföras jordbruket. Nyssnämnda 17 milj. kr. (samt ytterligare 3 milj. kr.) skall emellertid tas i anspråk för att undvika de höjningar av konsumtionsmjölkpriset som eljest skulle bli erforderliga i samband med utlösningar av treprocentregeln. Dessa 17 milj. kr. innebär en nettointäkt för jordbruket endast om treprocentregeln ej kommer att utlösas. I annat fall är det fråga om en konsumentsubvention. Detta borde ha klargjorts i propositionen genom angivande av alternativa uppskattningar av de intäktsökningar som kan antas bli tillförda jordbruket.

Det är enligt vår uppfattning otillfredsställande att resultatet av jordbruksöverenskommelsen presenteras på sätt som skett i propositionen. Med hänsyn till det allmänna intresse som kommer jordbruksregleringen till del anser vi det ytterst angeläget att resultatet av träffade överenskommelser anges utan över- eller undervärderingar. I jordbruksnämndens framställning redovisas icke några beräkningar av det sannolika ekonomiska resultatet av överenskommelsen. För de missvisande uppgifter som lämnats i propositionen bär alltså departementschefen hela ansvaret.

Enligt sexårsavtalet ankommer det på jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation att överenskomma om fördelningen av införselavgiftshöjningarna på olika produkter vid spärreglernas tillämpning. Under årens lopp har många avvikelser gjorts från en för alla produkter lika procentuell ändring av införselavgifterna i syfte att bl. a. förhindra att alltför kraftiga världsmarknadsprissvängningar på enskilda produkter påverkade prisutvecklingen inom landet och att säkerställa att syftet med reglerna

1* — Bihang till riksdagens protokoll 1965. 4 saml. Nr 860—864

kunde uppfyllas. När det nu i propositionen anges, i vad gäller importavgiftshöjningarna den 1 mars 1966, att dessa skall »såvitt möjligt ändras procentuellt lika mycket för samtliga berörda produkter» förutsätter vi att i den omfattning som kan anses erforderlig för att fullfölja avtalets syfte det vid införselavgiftsändringar skall vara möjligt att även i fortsättningen kunna göra avvikelser från en procentuellt likformig ändring av importavgifterna och prisgränserna.

Jordbruksnämnden har i sin framställning förutsatt att frågan om eventuell ersättning för jordbrukets förluster på grund av exportbortfall till följd av EEC under 1965/66 får prövas när dessa förluster kan överblickas. Departementschefen uttalar emellertid som sin mening att någon dylik ersättning icke bör komma i fråga efter den 1 september 1965. Denna tilltänkta avvikelse från vad som hittills gällt motiveras av honom med att jordbruket haft relativt lång tid till sitt förfogande att anpassa produktionen efter de ändrade marknadsförhållandena i Europa.

Det synes oklart vad departementschefen avser med den anförda kortfattade motiveringen. Avser han därmed att det svenska jordbruket under den i detta sammanhang korta tidsperiod marknadsregleringarna för jordbruksprodukter i EEC varit i kraft (på vissa varuområden är de för övrigt ännu icke genomförda) borde ha förmått krympa den totala jordbruksproduktionen, så att överskott på några eller flera produkter i stort sett skulle kunna undvikas, vittnar detta om en bristande förtrogenhet med de problem som är förbundna med en sådan anpassning. I motsats till vad som gäller för praktiskt taget alla övriga länder är den svenska totalproduktionen på tillbakagång, men denna process kan svårligen påskyndas ytterligare, såvida man icke tillgriper direkta produktionsinskränkningar genom upprättandet av en jordbank eller på annat sätt tillgriper administrativa åtgärder för att begränsa produktionen på de enskilda jordbruksföretagen.

Menar däremot departementschefen med sin motivering att ta bort möjligheterna för jordbruket att erhålla ersättning för förluster, som förorsakats av EEC, att sådana ändringar hade bort vidtas i produktionsinriktningen, att överskotten bortskurits och produktionen i stället ökats av andra varor, visar uttalandet, att departementschefen icke beaktar de produktionsförutsättningar jordbruket arbetar under. Inom jordbruket liksom inom andra näringar måste produktionen inriktas på de grenar som ger de största komparativa fördelarna. En dylik produktionsinriktning kan icke förutsättas ge en sådan balans mellan olika produktionsgrenar att även vid en relativt låg självförsörjningsgrad överskott undviks.

Vi vill här även erinra om arten av de störningar som den av EEC förda diskriminatoriska politiken innebär. Det förhåller sig nämligen så, att marknadssituationen i EEC växlar, så att det som regel icke är möjligt att från ett år till ett följande förutse för vilka varuslag exportmöjligheter kan väntas bortfalla eller minska och för vilka varor möjligheter till export kan

komma att kvarstå. Trots vad som i olika sammanhang uttalats från EEC-ländernas sida om att EEC:s politik är öppen för tredje länder nödgas man konstatera att den gemensamma jordbrukspolitiken i hög grad diskriminerar importen från tredje länder. Marknadsläget spelar härvid en stor roll. I en bristsituation är man ganska liberal i sin importpolitik, medan man i överskottslägen är utomordentligt restriktiv. Vi vill i detta sammanhang erinra om att diskrimineringen på jordbrukets område är betydligt hårdare än den som förekommer på industrisidan.

Med den snabba utveckling som föreligger ute i Europa och med tanke på den omdaning som äger rum av svenskt jordbruk synes det oss vara en klok politik att icke låta sig påverkas alltför mycket av tillfälliga växlingar i marknadsläget utomlands. Att ersätta jordbruket för de eventuella förluster som ännu några år till följd av diskrimineringen på andra marknader kan uppstå är säkerligen en klokare politik för framtiden än att riskera felinvesteringar gjorda på grund av produktionsomställningar som genomförts under trycket av tillfälliga svängningar i marknadsläget utomlands. Vi anser det av nu antydda skäl oklokt att i den ovissa situation som föreligger stänga den säkerhetsventil som nu finns, alltså gällande överenskommelse om ersättning åt det svenska jordbruket för eventuella exportförluster till följd av EEC:s jordbrukspolitik. I överensstämmelse med den träffade överenskommelsen förordar vi därför att någon ändring i gällande jordbruksreglering i detta avseende icke nu företas.

Enligt överenskommelsen skall av regleringsmedel (införselavgifter) inom normalramen 160 milj. kr. 2 milj. kr. disponeras för försök och forskning på jordbrukets område. I propositionen har detta förslag avvisats under hänvisning till att avgifterna i likhet med tullmedlen är statliga medel. Denna motivering förefaller egendomlig, eftersom det enligt förslaget skulle utnyttjas avgiftsmedel inom den totalram av 160 milj. kr., som jordbruket skall äga att disponera över. Överenskommelsen innebär på denna punkt alltså icke någon inkomstförstärkning för jordbruket, utan endast en omfördelning i fråga om medlens utnyttjande från direkt inkomsthöjande ändamål till forsknings- och försöksverksamhet. Vi anser att överenskommelsen även på denna punkt bör följas.

I propositionen berörs i förbigående en fråga som är av principiell och saklig betydelse. Enligt det dansk-svenska s. k. jordbruksavtalet inom EFTA:s ram betalar Sverige årligen till Danmark av statsmedel ett belopp av 20 milj. kr. som en form av handelspolitisk kompensation. Departementschefen föreslår i propositionen, att kostnader för statsverket, som kan uppkomma till följd av sockerbetsimport från Danmark, bör täckas av antingen kvarstående odisponerade införselavgiftsmedel eller av medel ur anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. I detta sammanhang vill vi framhålla att departementschefen varken i den nu behandlade propositionen nr 95 eller i propositionen nr 73 angående sockerregleringen berört in-

nebörden av det handelspolitiska arrangemang som döljer sig bakom departementschefens nyss refererade förslag. Räknat per viktsenhet socker är införselavgiften på sockerbetor mycket lägre än avgiften på socker. Då införselavgifterna på såväl socker som sockerbetor skall tillföras sockerregleringsfonden, innebär varje överflyttning av import från socker till sockerbetor dels att fonden går förlustig medel som rätteligen skulle utnyttjas i prisreglerande syfte, dels att de danska odlarna av sockerbetor för till Sverige exporterade kvantiteter betor erhåller ett pris överstigande världsmarknadspriset för socker.

I den mån det anses rimligt eller skäligt att stödja det danska jordbruket utöver vad som sker enligt det dansk-svenska avtalet torde detta höra i sedvanlig ordning öppet redovisas för riksdagen i och för godkännande. Kostnaderna för en dylik förstärkning av stödet bör föras på statsbudgeten och icke, såsom eljest skulle komma att ske, belasta den svenska sockerbetsodlingen på ett sätt, som icke förutsatts när sockeravtalet för år 1965/66 ingicks.

Departementschefen har förklarat sig icke beredd medverka till förverkligande av jordbruksnämndens förslag att införa fraktbidrag vid export av utsädespotatis, en export som skulle få betydelse särskilt för det norrländska jordbruket. Han motiverar sin uppfattning med att ett sådant bidrag fick betraktas som en exportsubvention som vore oförenlig med de handelspolitiska åtaganden som Sverige gjort inom ramen för GATT och EFTA. Härmed torde departementschefen avse bl. a. EFTA-fördragets artikel 24: 1. I denna artikel förutsätts för att en direkt eller indirekt subventionering icke skall betraktas som tillåten att exporten skadar andra medlemsländers intressen. Inom EFTA synes dock råda viss oklarhet över vad som menas med skadlig export. Utsädespotatis är en starkt specialiserad produktion, och det är tveksamt i vad mån en sådan export skulle skada något annat medlemslands export. Ett underlättande av exporten av utsädespotatis skulle emellertid gagna produktionen av kvalitetsutsäde, vilket också torde komma att gynna kvalitetsproduktionen av potatis för inhemsk konsumtion. Vi anser därför starka skäl tala för att fraktbidrag får utgå vid export av utsädespotatis.

Enligt överenskommelsen skall bidrag för fasta och rörliga lagringskostnader för sådant fjäderfäkött som uppslaktats vid kontrollstationer utgå då det inhemska priset icke överstiger mittpriset. Härigenom skulle analogi med uppläggningskostnaden för lagringsstödet för nötkött m. m. nås. Departementschefen har så till vida icke godkänt överenskommelsen på denna punkt, att han föreslagit att lagringsbidrag skall utgå först när priset ligger invid eller under den nedre prisgränsen. Vi anser frångåendet av överenskommelsen på denna punkt icke vara motiverat.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandling av propositionen nr 95 måtte

I. i överensstämmelse med den överenskommelse som träffats mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation samt godkänts av jordbruksnämndens konsumentdelegation medge

1) att frågan om ersättning för jordbrukets förluster på grund av exportbortfall till följd av EEC under regleringsåret 1965/66 får tagas upp till överläggning mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation så snart storleken av förlusterna kan överblickas,

2) att för försök och forskning på jordbrukets område får av regleringsmedel inom den för regleringsåret 1965/66 överenskomna normalramen disponeras ett belopp av intill 2 milj. kr.,

3) att stödet till lagring av kött av höns och kyckling får lämnas vid de tillfällen, då det inhemska priset icke överstiger mittpriset;

II. godtaga jordbruksnämndens förslag, att fraktbidrag av införselavgiftsmedel skall lämnas vid export av utsädespotatis; samt

III. uttala att kostnader för statsverket, som kan uppkomma till följd av sockerbetsimport från Danmark, må täckas genom anslag på statsbudgeten.

Stockholm den 21 april 1965

Nils G. Hansson

i Skegrie

Manne Ståhl

Rolf Eliasson

Arne Persson

i Moholm

i Heden

Emil Elmwall

Sigvard Rimås

Elias Jönsson

i Ingemarsgården

Bertil Jonasson

Per-Eric Ringaby

Carl Eric Hedin